

Gemeenteraadsverkiezing 2026 en OAB/vve

Inleiding

In maart 2026 waren de gemeenteraadsverkiezingen. Voor veel gemeenten betekent dit een wijziging in raadsleden en mogelijk ook een nieuwe wethouder onderwijs. Van beleidsambtenaren onderwijs wordt verwacht dat zij de nieuwe wethouder onderwijs en raadsleden in korte tijd voorzien van belangrijke informatie over uiteenlopende dossiers, zo ook over gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid.

In deze factsheet gaan we op beknopte en toegankelijke wijze in op wat gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid is, het doel en belang ervan, het wettelijke kader inclusief de verantwoordelijkheden van betrokkenen en tot slot geven we een toelichting op een aantal ontwikkelingen. Ambtenaren kunnen dit benutten om hun nieuwe wethouder te informeren over dit belangrijke thema.

Wat is gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid?

Al jaren wordt landelijk ingezet op het bestrijden van onderwijsachterstanden, met als doel dat ieder kind de kans krijgt zich zo goed mogelijk te ontwikkelen. Het Rijk stelt hiervoor middelen beschikbaar aan gemeenten en scholen.

Met onderwijsachterstandenbeleid zorgen gemeenten ervoor dat kinderen die risico lopen op een taal- of onderwijsachterstand, extra ondersteuning krijgen in hun ontwikkeling. Dat gebeurt vooral in de peuter- en kleuterperiode, via voor- en vroegschoolse educatie (vve). Juist in de eerste levensjaren wordt de basis gelegd voor de verdere ontwikkeling van kinderen. Door al op jonge leeftijd te investeren in extra ondersteuning kunnen achterstanden worden verkleind of zelfs voorkomen, waardoor kinderen een goede start kunnen maken in het basisonderwijs. Achterstanden die vroeg ontstaan, werken vaak door in de schoolloopbaan en ook later in participatie op de arbeidsmarkt. Door hier tijdig op in te zetten, wordt bijgedragen aan gelijke kansen voor kinderen. Door vroeg in te zetten, werkt onderwijsachterstanden dus preventief. Wetenschappers hebben berekend dat iedere euro vroeg geïnvesteerd in onderwijsachterstanden later 4 tot 8 euro's aan kosten bespaart voor overheden.

Middelen OAB en verdeling

Het Rijk stelt middelen voor gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid beschikbaar, in 2026 is dit € 580M voor gemeenten, vanaf 2027 wordt € 640M structureel beschikbaar gesteld. Gemeenten ontvangen deze middelen jaarlijks via een Specifieke Uitkering (SPUK). Schoolbesturen ontvangen zelf middelen via de lumpsum voor hun inzet op het bestrijden van onderwijsachterstanden, circa € 260M. Voor de verdeling over scholen en over gemeenten gebruikt OCW een model dat is ontwikkeld door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Het model gebruikt omgevingskenmerken die volgens het onderzoek van het CBS het risico van een kind op een onderwijsachterstand voorspellen. Met behulp van dit model kunnen onderwijscores berekend worden per

peuter (2,5 tot 4 jaar) en basisschoolleerling. Deze scores worden opgeteld tot achterstandsscores per school en ook per gemeente; deze drukken de verwachte achterstandsproblematiek uit. Op basis hiervan verdeelt OCW het macro onderwijsachterstandenbudget over gemeenten en schoolbesturen. Gemeenten en partners formuleren zelf een lokale doelgroep voor voorschoolse educatie.

Gemeenten verantwoorden de besteding van deze GOAB middelen jaarlijks in de gemeentelijke jaarrekening. De GOAB-middelen mogen worden ingezet op de volgende drie onderdelen:

1. Voorschoolse educatie: gemeenten zijn wettelijk verantwoordelijk voor een voldoende gespreid en kwalitatief goed aanbod voorschoolse educatie voor peuters van 2 – 4 jaar.
2. Taalactiviteiten voor leerlingen in het basisonderwijs: gemeenten zijn niet wettelijk verplicht taalactiviteiten (mee) te financieren die bedoeld zijn om onderwijsachterstanden in het basisonderwijs te bestrijden. Gemeenten kunnen hier wel voor kiezen. Gedacht kan worden aan inzet op vroegschoolse educatie, schakelklassen of zomerscholen.
3. Afspraken rond voor- en vroegschoolse educatie: gemeenten hebben de wettelijke plicht om afspraken te maken met de voor- en vroegschoolse partners, bijvoorbeeld over de doelgroepdefinitie voor vve en toeleiding van peuters naar de voorschoolse educatie (vve). Kosten die hieruit voortkomen kunnen worden bekostigd vanuit de GOAB-middelen.

Gemeenten kunnen als aanvulling op de SPUK ook eigen gemeentelijke middelen inzetten en daarmee ook andere taalstimulerende activiteiten mogelijk maken.

Wettelijk kader

Gemeenten spelen een belangrijke rol in het onderwijsachterstandenbeleid. Zij zijn wettelijk verplicht

om samen te werken met schoolbesturen en kinderopvang, met als doel het bevorderen van gelijke (onderwijs)kansen. Eén van de onderdelen hierbij is het overleg over voor- en vroegschoolse educatie (vve). In de bijlage van deze factsheet staat de letterlijke tekst van Wet op Primair Onderwijs over vve/OAB. We leggen in de volgende paragraaf uit wie welke verantwoordelijkheid heeft op grond van deze wetteksten.

Verantwoordelijkheden

Binnen het onderwijsachterstandenbeleid hebben **gemeenten** de wettelijke plicht om overleg te voeren en afspraken te maken over verschillende onderwerpen rondom voor- en vroegschoolse educatie. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor:

1. Voldoende en goed verspreid aanbod voor schoolse educatie (ve). Kinderopvangpartijen krijgen een vergoeding van de gemeente voor het verzorgen van dit aanbod.
2. Kwalitatief goede vroegschoolse educatie, door toezicht op de basisvoorwaarden voor ve.
3. Met schoolbesturen po en ve-aanbieders afspraken maken over een heldere definitie van de doelgroep voor vve.
4. Met schoolbesturen po en ve-aanbieders afspraken maken over een goede toeleiding naar de ve-voorzieningen.
5. In afstemming met schoolbesturen po en ve-aanbieders zorgdragen voor een goede doorlopende lijn van vroegschoolse naar schoolse educatie.
6. Het maken van afspraken met schoolbesturen primair onderwijs over de opbrengsten van vroegschoolse educatie.
7. Samen met schoolbesturen po en vo en ve-aanbieders overleg voeren en concrete doelen stellen over: het tegengaan van segregatie, bevorderen van integratie, bestrijden van onderwijsachterstanden, afstemming over inschrijvings- en toelatingsprocedures en afspraken over een evenredige verdeling van leerlingen met een onderwijsachterstand over de scholen.

Binnen het onderwijsachterstandenbeleid is het **onderwijs** primair verantwoordelijk voor vroegschoolse educatie (in groep 1 en 2) en de invulling van bestrijden van onderwijsachterstanden in groep 3 t/m 8. Gemeenten mogen hierbij aanvullende ondersteuning bieden, bijvoorbeeld financieel en/of uitvoerend.

De **ve-aanbieders (kinderopvangpartijen die met middelen van de gemeente vroegschoolse educatie aanbieden)** zijn wettelijk verantwoordelijk voor een goede overdracht naar het basisonderwijs, waarbij zij aangeven welk vve-programma het kind gevolgd heeft en hoe lang dit geduurd heeft. De ve-aanbieders worden gevraagd goede afspraken te maken met het basisonderwijs hoe deze gegevens worden overgedragen. De ve-aanbieders zijn per wet opgedragen mee te werken aan het maken van bovengenoemde afspraken met de gemeente.

De gemeente treedt op als regisseur waar het gaat om het realiseren van verbindingen tussen partijen binnen het netwerk rond onderwijsachterstanden. **Gezamenlijk** maken gemeente, basisonderwijs en ve-aanbieders afspraken over het geheel, waarbij de gemeente in de wet als regisseur is benoemd. Zowel de ve-aanbieders als het onderwijs worden per wet opgedragen mee te werken aan het maken van deze afspraken.

Belangrijkste ontwikkeling GOAB: van SPUK naar BFU

Het vorige kabinet heeft besloten om zoveel mogelijk SPUKs af te schaffen. Voor de SPUK GOAB is besloten dat deze wordt omgezet in een Bijzondere Fondsuitkering (BFU) in het gemeentefonds. Waar de SPUK een geormerkte uitkering is waarbij de inzet door het College wordt bepaald, worden de middelen in de BFU beleids- en bestedingsvrij uitgekeerd. Het is dan uiteindelijk aan de gemeenteraad om te besluiten hoeveel van deze middelen voor OAB beschikbaar worden gesteld. De omzetting naar het gemeentefonds stelt gemeenten meer in staat om goed aan de slag te kunnen met maatschappelijke opgaven. Zij kunnen zelf integraal afwegen hoe de middelen worden ingezet

en hoe hierop wordt gestuurd. Door deze flexibele inzet kan de gemeenteraad beter sturen op samenhangend beleid en kunnen zij hun kaderstellende en controlerende rol ook effectiever invullen. De overgang naar het gemeentefonds brengt daarentegen ook het risico mee dat OAB-middelen worden ingezet om algemene tekorten te dekken ten koste van de inzet op aanvullende OAB-activiteiten, bijvoorbeeld activiteiten rondom toeleiding. Wel blijven de wettelijke taken rond OAB van kracht. Met de keuze om het via een BFU in het gemeentefonds te gaan uitkeren geeft het Rijk het signaal aan het college en aan de gemeenteraad mee dat blijvende financiële inzet op minimaal de wettelijke taken nodig blijft.

De omzetting naar BFU zal naar verwachting ingaan per 1 januari 2028. In de tussentijd wordt gewerkt aan wetswijzigingen en aanpassingen van eerdere besluiten om de omzetting naar BFU te realiseren.

Inhoudelijke verantwoording en toezicht

Gemeenten leveren jaarlijks in de maand april inhoudelijke gegevens aan aan de Inspectie over hoe zij hun taken rondom gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid in het voorgaande jaar hebben uitgevoerd. Dit doen zij door in een jaarlijkse uitgezette vragenlijst te rapporteren over de inzet van voor- en vroegschoolse educatie en de afspraken gericht op het voorkomen van onderwijsachterstanden. De vragenlijst wordt na vaststelling door het college van burgemeester en wethouders naar de Inspectie van het Onderwijs gestuurd. De Inspectie gebruikt deze gegevens als input voor het toezicht op de uitvoering van de wettelijke taken van gemeenten binnen het GOAB, bijvoorbeeld voor het maken van een risicoanalyse op gemeenteniveau. Daarnaast wordt de input gebruikt om de minister en de Tweede Kamer te informeren over het landelijke beeld van de gemeentelijke uitvoering op onder andere onderwijsachterstandenbeleid en vve. Vanwege de toekomstige rol van de gemeenteraad is het logisch om de gemeenteraad ieder jaar inhoudelijk op te hoogte te brengen van de voortgang rond OAB.

Meer lezen? Op www.goab.eu staat nog meer informatie en inspiratie over onderwijsachterstandenbeleid, bijvoorbeeld:

- [Bekostiging voorschoolse educatie \(handreiking gemeenten\)](#)
- [Handreiking inzet GOAB-middelen 2023 -2026](#)
- [Handreiking gemeentelijke kwaliteitszorg vve-beleid](#)
- [Handreiking GOAB en aanpalend beleid](#)
- [Factsheet gemeentelijk ouderbeleid](#)
- [Meten van resultaatafspraken VVE](#)

Wet op het primair onderwijs (WPO) artikel 158 – 161

Artikel 158. Activiteiten voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal

Indien het college van burgemeester en wethouders in samenwerking met de bevoegde gezagsorganen van de scholen, activiteiten ter bevordering van de beheersing van de Nederlandse taal op scholen wil verrichten met het oog op het voorkomen en bestrijden van onderwijsachterstanden, wordt het onderwijs zodanig ingericht dat deze activiteiten plaatsvinden geheel of gedeeltelijk gedurende dan wel buiten het aantal uren onderwijs dat leerlingen op grond van artikel 8 tenminste ontvangen. Een leerling neemt slechts deel aan deze activiteiten als nadat de ouders van de leerling hun instemming schriftelijk kenbaar hebben gemaakt aan het bevoegd gezag.

Artikel 159. Voorschoolse educatie

1. Het college van burgemeester en wethouders draagt er zorg voor dat er in een gemeente voldoende voorzieningen in aantal en spreiding zijn waar kinderen met een risico op een achterstand in de Nederlandse taal, als bedoeld in artikel 160, eerste lid, deel kunnen nemen aan voorschoolse educatie die voldoet aan de bij of krachtens artikel 1.50b van de Wet kinderopvang vastgestelde bepalingen.

Artikel 160. Afspraken voor- en vroegschoolse educatie

1. Het college van burgemeester en wethouders voert ten minste jaarlijks overleg en draagt zorg voor het maken van afspraken over:
- met het oog op een zo groot mogelijke deelname van het aantal kinderen aan voorschoolse educatie:
    - het vaststellen welke kinderen met een risico op een achterstand in de Nederlandse taal in aanmerking komen voor voorschoolse educatie,
    - de wijze waarop die kinderen worden toegeleid naar voorschoolse en vroegschoolse educatie, en
    - de organisatie van een doorlopende leerlijn van voorschoolse naar vroegschoolse educatie, en
  - resultaten van vroegschoolse educatie.
2. Het college van burgemeester en wethouders voert overleg en maakt de afspraken, bedoeld in het eerste lid, met de volgende partijen:
- voor het eerste lid, onderdeel a: met de bevoegde gezagsorganen van scholen en de houders van kindercentra als bedoeld in de Wet kinderopvang in de gemeente,
  - voor het eerste lid, onderdeel b: met de bevoegde gezagsorganen van scholen.
- Alle partijen werken mee aan de totstandkoming van de afspraken.

3. Een houder van een kindercentrum verwerkt persoonsgegevens met als doel de bevordering van een goede doorstroom naar het basisonderwijs. De gegevens die een houder van een kindercentrum verplicht overdraagt aan het bevoegd gezag van een basisschool over leerlingen die op de basisschool zijn ingeschreven, zijn het programma van voorschoolse educatie dat een leerling heeft gevolgd en de duur van het programma dat is gevolgd. Houders van kindercentra maken afspraken met de basisscholen binnen een gemeente over de wijze van gegevenslevering. De bewaartermijn voor de overgedragen gegevens is twee jaar nadat het kind het kindercentrum heeft verlaten.

Artikel 161. Overleg onderwijsachterstandenbeleid

1. Het college van burgemeester en wethouders en de bevoegde gezagsorganen van de scholen en de kinderopvang, bedoeld in de Wet kinderopvang in de gemeente voeren tenminste jaarlijks overleg over het voorkomen van segregatie, het bevorderen van integratie en het bestrijden van onderwijsachterstanden, de afstemming over inschrijvings- en toelatingsprocedures en het uit het overleg voortvloeiende voorstel van het bevoegd gezag van in de gemeente gevestigde scholen om tot een evenwichtige verdeling van leerlingen met een onderwijsachterstand over de scholen te komen. Het overleg is gericht op het maken van afspraken over de in de eerste volzin bedoelde onderwerpen. Deze afspraken hebben zoveel mogelijk het karakter van meetbare doelen. De inspectie rapporteert jaarlijks over de mate waarin die doelen worden bereikt. Het college van burgemeester en wethouders kan de uitkomsten van het verplichte op overeenstemming gerichte overleg omzetten in bindende afspraken over onder andere de te realiseren prestaties en inspanningen, die – alvorens de afspraken tot stand komen – aan alle partijen worden voorgelegd. Indien het overleg over de voorgenomen bindende afspraken niet tot overeenstemming leidt, schrijft het college van burgemeester en wethouders een nieuw overleg uit, waarbij het initiatieven neemt tot het bereiken van een zo groot mogelijke consensus. Indien ook dit overleg niet tot overeenstemming leidt, vraagt het college van burgemeester en wethouders of een van de bevoegde gezagsorganen aan de geschillencommissie, bedoeld in het tweede lid, om een bindend advies. De geschillencommissie brengt binnen 4 weken aan het college van burgemeester en wethouders dan wel aan het bevoegd gezag dat om het advies heeft verzocht, een bindend advies uit. Het college van burgemeester en wethouders maakt dit advies bekend aan de bevoegde gezagsorganen van de scholen en de kinderopvang, bedoeld in de Wet kinderopvang in de gemeente.

Colofon

Titel **Factsheet Gemeenteraadsverkiezing 2026 en OAB/vve**

Auteur **Kitty van der Sman (Oberon)**

Datum **Mei 2026**

Deze factsheet is een uitgave van het GOAB-Ondersteuningstraject voor gemeenten en aanbieders van Voorschoolse Educatie uitgevoerd door Oberon, Sardes, de CED-Groep en de brancheorganisaties SWN, BMK en BK in opdracht van het ministerie van OCW.